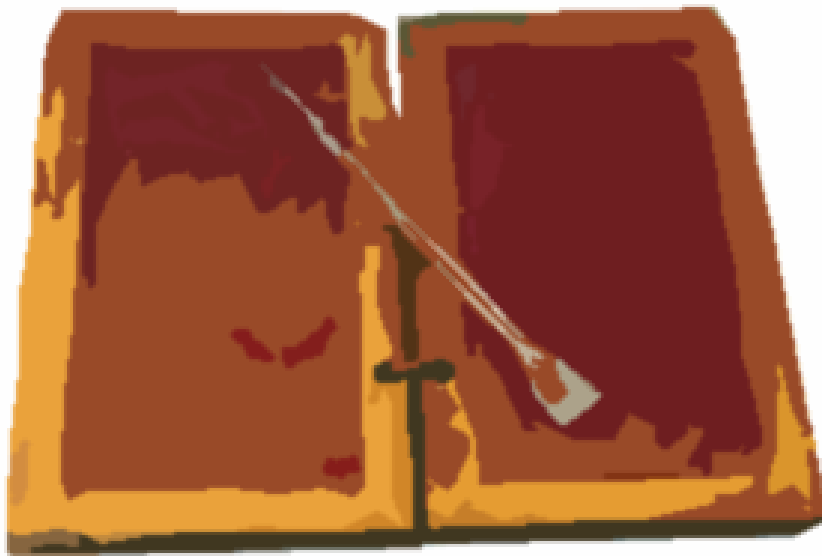

TABELLAE GRATTIAE MAXIMILLAE

DOMUS
BAEBIA

Tabella III

De Ludis Romanis

Un dia de jocs

Kalendis Februariis (1 de febrer)
Lunæ dies

He passat la vesprada veient jugar a *Bæbia Fuluia* amb les seues amigues i de nou m'he vist reflectida en elles. No fa tant de temps jo també jugava aliena a les preocupacions i obligacions dels majors. Com sol ocórrer han omplit la casa de riures, primer i plors després.

Al principi han tret les tabes (*tali*) i quina habilitat tenien per a recollir-les després de llançar-les a l'aire! Després com Cornelia ha portat les seues pilotes (*pila*) i el seu cercol nou (*orbis*). Totes han volgut provar-ho, així que *Bæbia* ha proposat una competició com si fóren aurigues del circ, havien de recórrer un circuit entre les columnes del peristil i donar set voltes al jardí. Preparades, llestes...ja!

Ha començat la carrera. Unes amb més facilitat que altres feien rodar els seus cercols entre crits i riures, fins i tot el xicotet *Bæbius* agitava el seu sonall (*crepitaculum*), unint-se a l'algaravia general.

Quan estaven ja a punt d'acabar s'ha produït un xoc (*naufragium*) entre les dues primeres, Cornelia i *Bæbia*, amb tan mala sort que l' *orbis* nou ha caigut dins de l'estany del peristil i no podien traure'l. Com s'ha enfurit Cornelia! Corrent ha agafat la nina (*pupa*) articulada d'ivori de *Bæbia* i l'ha llançada també a l'estany...Així doncs, han acabat plorant i enfadades les dues.

Pobra *Bæbia*, amb el que ella aprecia la nina que li vam portar de *Condatomagus*! No hi havia manera de tranquil·litzar-la...gràcies que un esclau ha aconseguit traure els dos joguets de l'aigua i les xiquetes han acabat fent les paus i s'han posat a jugar a llançar anous (*nuces*) i monedes (*nummi*).

No sempre és tan fàcil poder solucionar els problemes que genera el joc, sobretot en el cas dels adults, perquè gaudeixen amb els daus (*aleae*), jocs d'atzar i les apostes i s'han donat casos d'homes que es juguen els diners, la casa i les seues propietats. L'esperança de guanyar diners o recuperar el perdut els porta a fer paranys, trucant els daus o els gobelets. Per a evitar-les el millor és usar els gobelets especials (*turricula*) amb els quals quasi no es toquen els daus. Fins a tal punt resulta freqüent que es perden fortunes i es cometen delictes que s'han prohibit aquest tipus de jocs, excepte en les festes de les Saturnals al desembre, quan hi ha major llibertat per a quasi tot.

A casa tenim costum de divertir-nos amb els jocs de tauler i estratègia, com *calculi*, *latrunculi*, *felix sex*, *duodecim scripta*, etc. A mi m'agrada el tres en ratlla (*terni lapilli*) al qual pots jugar en qualsevol lloc, dibuixes en l'arena les caselles, agafes unes pedres i ja pots començar la partida.

Hui ha sigut el meu dia de sort perquè he guanyat diverses partides al meu espòs *Baebius Hispanus*. Crec que tardarà molt de temps a tornar a reptar-me...

¿Sabies que...?

- El joc més habitual entre els xiquets eren les anous, de fet la frase “*deixar les anous*” significava “deixar de ser un xiquet”
- Els xiquets i xiquetes romans ja coneixien el io-io i el catxerulo.
- Com el joc estava prohibit, buscaven taulers de joc camuflats. S'han trobat taulers del joc *felix sex*, format per sis paraules de sis lletres, ocults en el menú dels bars (*thermopolium*), per exemple:

(H)abemus incena
pullum piscem
pernam pauonem
benatores

“Tenim en el sopar pollastre, peix, pernil, tito i caça”

PER A SABER MÉS:

[Quadern Ludi Romani. Ludere et discere](#)

ACTIVITATS

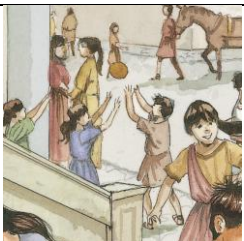
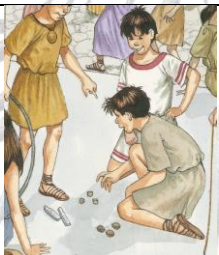
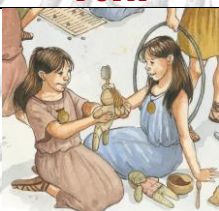
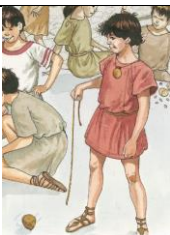
I- Digues a quin joc actual correspon cadascun dels següents jocs romans:

escacs o dames
gallineta cega

daus
tabes

pilota cèrcol
nines baldufa

tres en ratlla cara o creu
backgammon gobelet

PILA	TALI	TABULA LUSORIA/TERNI LAPILLI
		
ALEAE	PUPA	ORBIS
		
TURBO	MUSCA AENEAE	DUODECIM SCRIPTA
		
LATRUNCULI	NUMMI	TURRICULA
		

II- Crea el teu propi tauler de tres en ratlla – *terni lapilli*

El joc de les “pedres de tres en tres” jugat pels romans, és l'avantpassat directe del nostre tres en ratlla. Era el joc portàtil per excel·lència, ja que es podien improvisar tant els sis fitxes (pedres) com el tauler necessari, marcat sobre qualsevol superfície. El tauler consisteix en nou caselles iguals disposades en quadre o en cercle; i les fitxes necessàries, sis en total, tres per a a cada jugador de diferent color. Gana el jugador que col·loque les seues tres fitxes en línia diagonal, vertical o horitzontal. El primer jugador col·loca una fitxa en la casella central, i es van alternant els jugadors col·locant les fitxes fins que un dels dos fa línia amb les seues tres fitxes.

Si el fas de fang o plastilina:

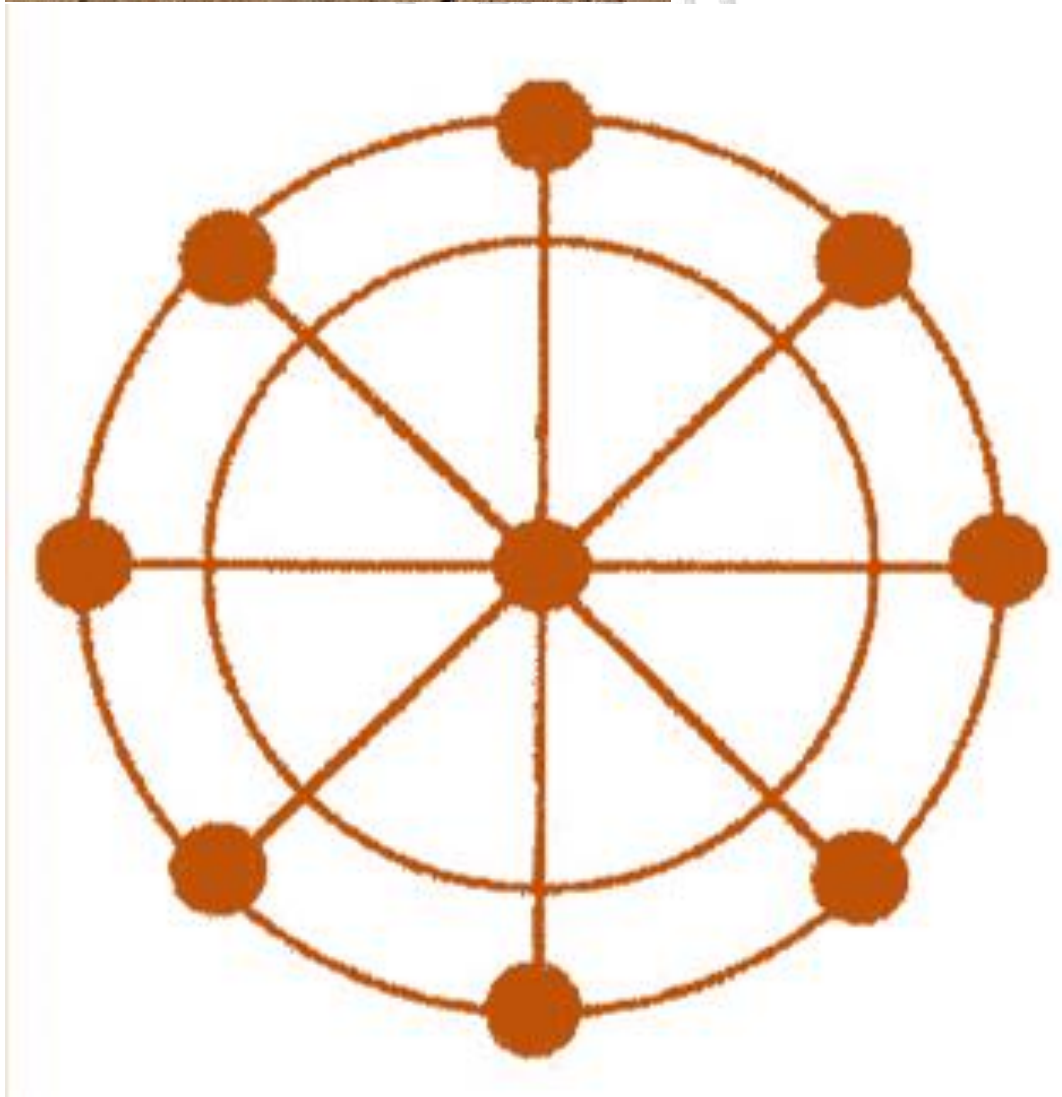
Material necessari

- Fang o plastilina
- 6 pedres de diferents colors, 3 d'un color i 3 d'un altre.
- Corró
- Pal de fusta

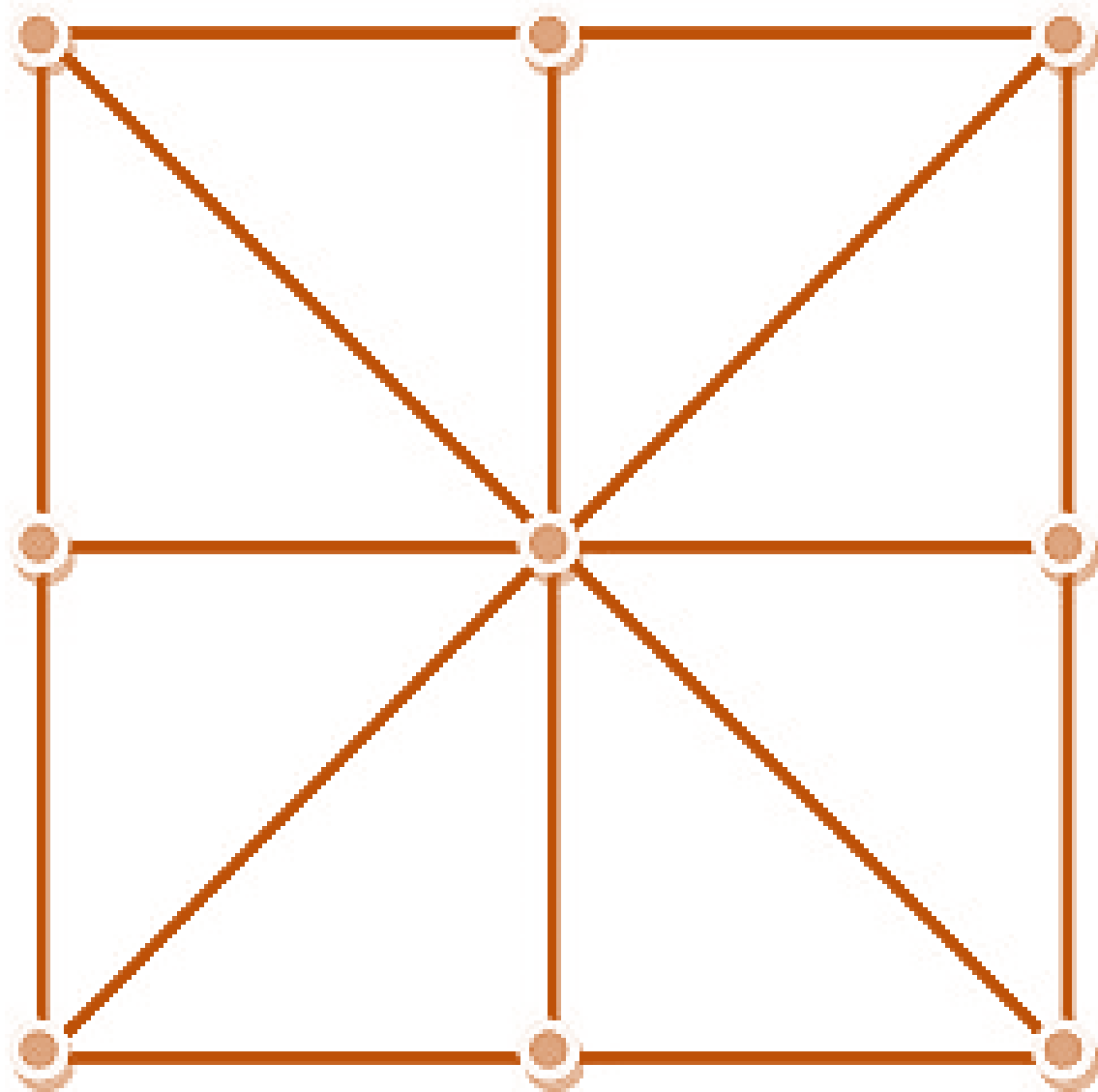
Elaboració

- Tallar un tros de fang o plastilina
- Donar-li forma quadrada o circular, segons models romans proporcionats
- Fer-lo pla amb el corró
- Amb el pal de fusta marcar les caselles
- Deixar assecar

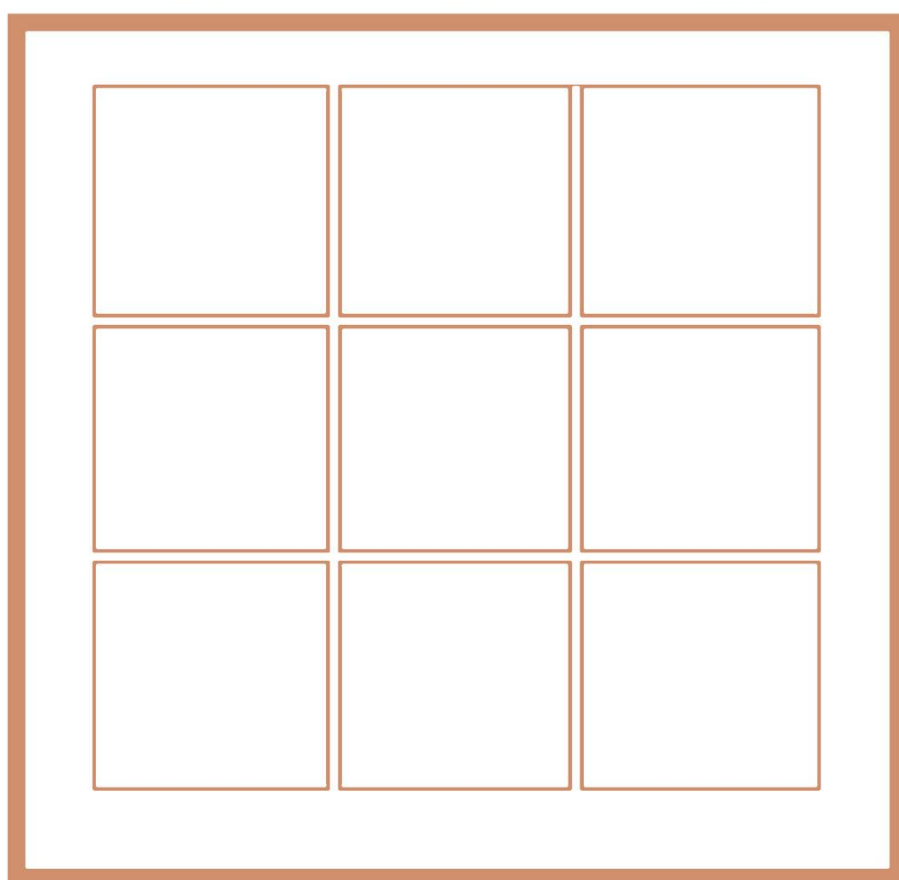
Model 1

Model 2

Model 3

BAEBIA

III- Cada ovella amb la seua parella: uneix el joguet romà amb l'actual:

IV - Completa els textos clàssics amb el nom d'un joc romà dels quals han eixit en el text de *Grattia* et deixem unes pistes:

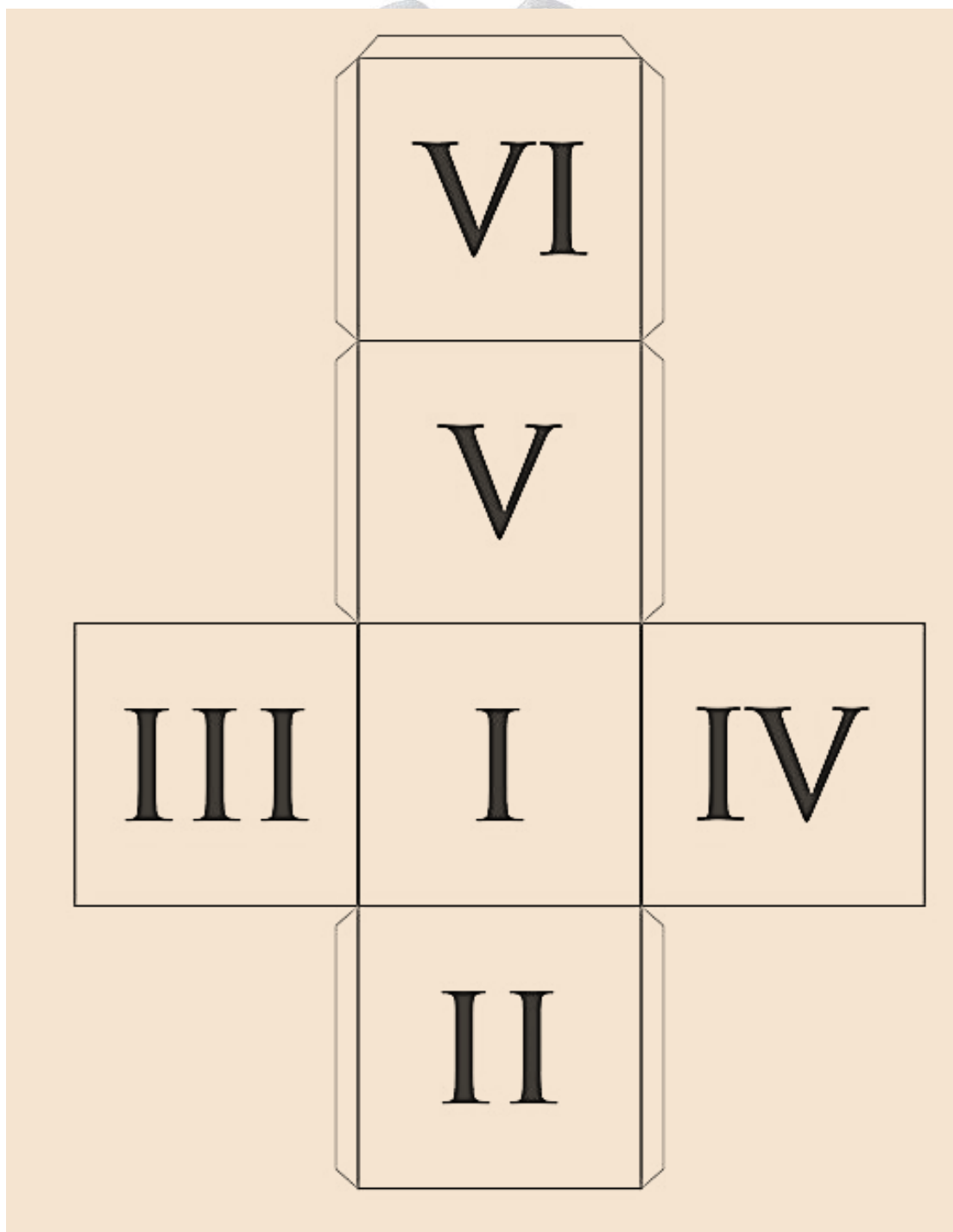
Moneda, sonall, nina, cercol, anous, pilota, tabes

- “Quan cap se't quede amb la mateixa cara, diràs que t'he fet jo un gran regal” (Marcial, XIV)
- “Si saps llançar-me amb hàbils tirs d'esquerra, soc teua. No saps? Catet, retorna la” (Marcial, XLVI)
- “Per què aquest bulliciós es llisca per l'interior d'un ampli cercle? Perquè la multitud que ve a la seua trobada cedisca el passe als cercles sonors?” (Marcial, 14, 169)
- “En una taula inclinada es col·loquen vàries; quan la pròpia toca les altres, totes aquestes es converteixen en pròpies” (Nux, 77-78)
- “Els xiquets han de tindre algun passatemps, i es considera que va ser bon invent el, que es dona als xiquets xicotets perquè ho manegen i no trenquen gens de casa, perquè el xiquet no pot estar quiet” (Aristòtil, Política VIII, 6, 26-31)
- “Perquè acabe amb rapidesa les seues tasques recompensa-la amb un grapat de flors, una peça de bijuteria o una bonica” (Sant Jerònim, Epístoles, 128)
- “Que el bronze es va encunyar així, encara hui s'adverteix en un joc d'atzar, quan els xiquets, llançant a l'aire una....., exclamen “*cap o barca*” (Macrobi, *Saturnalia*, I, 7, 23)

DOMUS
BAEBIA

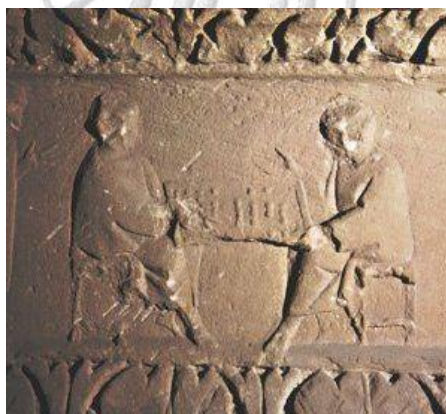

V- Munta el teu propi dau amb números romans:

VI- Tria una d'aquestes tres imatges, descriu-la i després inventa't una història en la qual el joc siga el centre d'aquesta narració.

VII- Descriu la imatge que et presentem a continuació

- Qui són els protagonistes?
- A què estan jugant?
- Creus que els jocs estan diferenciats per gènere?
- Podries dir els noms d'alguns dels jocs?

VIII- Dignes si aquestes afirmacions són vertaderes o falses:

AFIRMACIÓ	V	F
Les tabes són ossos de pollastre		
El nostre sonall es deia en llatí <i>crepitaculum</i>		
<i>Baebia Fulvia</i> li posa vestits a la seua <i>pupa</i>		
L' <i>orbis</i> té en les seues cares números		
Juguem al cara o creu amb <i>nummi</i>		
El tres en ratlla es denomina en llatí <i>latrunculi</i>		
La <i>turricula</i> llatina és el nostre gobelet		
Jugar amb anous era un dels jocs favorits, d'ací l'expressió "abandonar les anous" per a deixar de ser un xiquet o xiqueta		
El io-io no el coneixien els romans		

IX- Mots encreuats

LUDIROMANI

T	Z	P	D	J	V	S	H	R	H	D	J	B	G
E	R	C	U	W	Z	Q	C	L	N	Z	F	C	F
R	H	R	E	P	J	B	P	N	G	K	Y	M	G
N	T	E	T	J	A	C	U	S	U	P	Z	W	S
I	A	P	S	B	C	V	L	V	O	M	G	A	V
L	L	I	Y	A	L	E	A	E	G	I	M	Z	T
A	I	T	U	G	I	U	T	X	B	G	M	I	C
P	P	A	C	T	T	U	R	R	I	C	U	L	A
I	O	C	C	A	L	C	U	L	I	V	D	Z	O
L	A	U	T	F	K	N	N	J	Q	M	N	V	R
L	O	L	I	V	A	Q	C	A	J	Z	Z	O	B
I	I	U	V	Y	G	K	U	D	N	I	N	R	I
B	Q	M	Z	V	A	S	L	N	U	C	E	S	S
P	I	L	A	W	C	A	I	X	G	W	V	F	M

ALEAE	CALCULI
CREPITACULUM	LATRUNCULI
NUCES	NUMMI
ORBIS	PILA
PUPA	TALI
TERNILAPILLI	TURRICULA

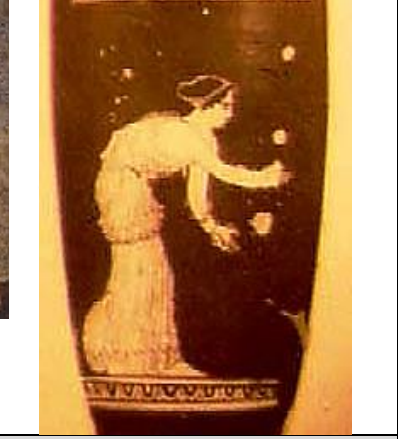
X - Aquesta imatge pertany al calendari de Filocalus, un famós cronògraf del mediats del s. IV dC al qual es deu un dels calendaris més complets de l'any romà. En concret del mes de desembre.

Mira amb deteniment la imatge, intenta localitzar si hi ha algun joc en ella, explica per què aquest joc es representa al mes de desembre emmarcat en una de les seues festes més conegudes i justifica per què apareix en el marge de la imatge aquesta frase: "Ara, esclau domèstic, pots fer-te una partideta amb el teu senyor"

XI- Identifica a quin joc estan jugant en cadascuna de les imatges.

XII- Vegem què tal et mous davant la càmera.

T'animes a representar el paper de la xiqueta de la nostra *domus*.

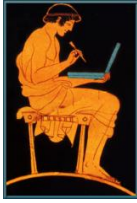
Pots escollir entre aquestes opcions:

- a) Redactar un text en el qual *Baebia Fulvia* ens compta quins són els seus jocs favorits.
- b) Redactar un text en el qual ens compta com es juga al *terni lapilli* i a l'*orbis*.
- c) Llegir de manera dramatitzada aquest text que t'adjuntem.

BAEBIA FULVIA

Sóc ***Baebia Fulvia***,
xiqueta de la casa.
Tinc 7 anys i vaig a l'escola
primària a aprendre a llegir
i escriure.
Cada matí acudisc amb la
meua mare i amb Lydia
davant l'altar dels déus
Lares per a ofrenar-les vi,
blat i encendre'ls una
llàntia.

RECURSOS DIGITALS

- Fer amb fang un joc de [Thermopolium](#).
- Per a repassar els números romans aquests enllaços, [1](#) i [2](#)
- Per a fer una *turricula*. Enllaços [1](#) i [2](#)
- Per a fer [taulers romans](#) amb cartó.
- Per a fer una [nina romana articulada de paper](#).
- Per a fer [sudokus amb números romans](#).
- Recursos didàctics per a [celebrar les Saturnalia](#).
- Per a jugar [on line: abacum claudere](#)

DOMUS
BAEBIA